

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 Mars 1872, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphörande af främmande trosbekännares skyldighet att deltaga i aflöning och underhåll af svenska statskyrkoförsamlingarnes presterskap och kyrkliga inrättningar.

Kongl. Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863 stadgar, bland annat:

i § 4 »Rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut tillkommer hvarje medlem af svenska kyrkan, som vid val af stadsfullmäktige rösträtt eger och inom församlingen är mantalsskrifven eller ändock derstädes är för fast egendom eller inkomst af arbete eller kapital till allmän bevilning uppförd, samt för oguldna utskylder till kyrka eller skola icke häftar.

Den, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, är från rätt till deltagande i kyrkostämma undantagen».

och i § 37, mom. 1. »Alla, som inom församlingen äro mantalsskrifne eller ändock derstädes för fast egendom eller inkomst af arbete eller kapital till allmän bevilning uppförde, skola, i mån af hvarandras särskilda bevilning efter Art. II i Bevillningsförordningen, i de afgifter, om hvilka kyrkostämma besluter, deltaga, utom i de fall, för hvilka annorlunda är i lag eller författning stadgadt. Är nu redan beslut fattadt om

Bih. till Riksd. Prot. 1872. 7 Saml. 10 Häft.

annan grund för afgifts utgående, må ett sådant beslut ej anses genom denna förordning upphäfdt. Enahanda skyldighet åligger bolag.

Mom. 2. I fråga om afgifter, hvilka, enligt gällande lag eller författningar, åligga innevånare i en församling oaktadt de i kyrkostämman icke ega rösträtt, gör denna förordning ej ändring i hvad sålunda stadgadt är».

Kongl. Förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i öfriga delar af riket den 21 Mars 1862 innehåller, bland andra, följande bestämmelser:

§ 4. »Rättighet att deltaga i kyrkostämmas öfverläggningar och beslut tillkommer, på landet, den som å kommunalstämma och, i stad, den som vid allmän rådstuga rösträtt eger: främmande religionsbekännare och de, som till utträde ur svenska kyrkan sig anmält, dock härifrån undantagne».

§ 35. »De afgifter, om hvilka kyrkostämman besluter, skola, utom i de fall, för hvilka annorlunda är i lag eller författning stadgadt, utgå efter den för rösträtt i kyrkostämman bestämda grund».

Herr *Wilhelm Walldén* har uti en inom Andra Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 34) anført, att, så vidt af anförda stadganden kunde dragas den slutsats, att främmande religionsbekännare här i landet, äfvensom de, hvilka anmält sig till utträde ur svenska kyrkan och blifvit i annat i riket tillåtet religionssamfund upptagne, skulle kännas skyldige att icke blott för sin fasta egendom utan äfven för sina personer och sin inkomst af kapital eller arbete deltaga i de utgifter, hvilka erfordras för svenska statskyrkans och dess presterskaps underhållande, så skulle, enligt motionärens öfvertygelse, denna omständighet innefatta en stor orättvisa och vara med så väl den religiösa fördragsamhetens numera hos oss allmänt godkända principer, som äfven med andan af gällande lagar fullkomligt oförenlig. Det kunde icke vara rättvist att tvinga medborgare, hvilka tillhörde af svenska staten sjelf erkända religionssamfund, till att vidkännas uppoffringar icke blott för vidmakthållande af egen kult, utan derutöfver jemväl för underhållande af en kyrka och ett presterskap, af hvilka de på grund af sin religiösa öfvertygelse icke kunde hafva något gagn; och såsom en yttring af ännu fortfarande ofördragsamhet eller åtminstone af en viss motvilja mot olika tänkande måste det väl anses att belasta främmande religionsbekännare med jemförelsevis större bördor i och för upprätthållande af religiösa institutioner, än statskyrkans egna medlemmar. Att ett sådant förhållande icke heller vore öfverensstämmande med andan af de lagar, som numera reglerade menigheters rätt att vårda egna angelägenheter, syntes ligga i öppen dag. Hvilka åsichter man än måtte hysa i afseende på kyrkans skiljande från staten, torde det icke kunna

nekas, att år 1862 ett stort och afgörande steg togs till den borgerliga kommunens skiljande från den kyrkliga församlingen. Detta framginge redan deraf: att särskilda lagar med olika bestämmelser utfärdats för den enes eller andras verksamhet; att de båda samfundet officiellt erhållit olika namn; att deras områden icke längre behöfde med hvarandra sammanfalla; att kyrkoherdens embetsbefattning med kommunen vore inskränkt till hans rätt att deltaga i kommunalnämndens förhandlingar, under det att han deremot vore sjelfskrifven ordförande i kyrkostämma samt i kyrkoråd och skolråd o. s. v. Det ådagalades jemväl deraf, att till föremål för kommunens verksamhet anvisats alla sådana ärenden, som anginge socknens gemensamma borgerliga angelägenheter, fattigvården deruti inbegripen, under det att kyrkoförsamlingens verksamhet åter inskränkts till, jemte folkskoleväsendet, rent kyrkliga frågor. Då med dessa sistnämnda främmande religionsbekännare icke hade det ringaste att skaffa, vore det helt naturligt och riktigt att de blifvit uteslutne från rätt att deltaga i dessa frågors afgörande; men sammanställdes stadgandet derom med hvad motionären redan antydt, så torde lagstiftarens mening få antagas hafva varit att göra kyrkoförsamlingen till intet annat än ett samfund af statskyrkan tillhörande personer, hvilka egde att efter vissa bestämda grunder och på visst i lagen utstakadt sätt ordna och förvalta sina gemensamma angelägenheter — till hvilka folkskolan äfven räknades — och att därför af sina medlemmar uttaxera nödiga bidrag. Tillämpningen af denna fullkomligt riktiga och med den rent kristliga uppfattningen af församlingens väsende öfverensstämmande grundsats hade dock blifvit antingen glömd eller med afsigt lemnad å sido då man kommit till kapitlet »om afgifter till kyrka», så vida nemligen dithörande stadganden måste, vid en riktig tolkning, anses innefatta skyldighet för främmande religionsbekännare att bidraga till statskyrkans underhåll. Ett dylikt förbiseende innefattade alltså en inkonsequens af ganska betänklig beskaffenhet, så mycket betänkligare, som den tillika vore en obillighet. Det anmärkta förhållandet strede äfven i ett annat afseende mot våra kommunallagars anda. En af dessa lagars hufvudsakligaste uppgifter syntes nemligen vara att noga afväga rättigheter och skyldigheter mot hvarandra, och äfven i afseende på främmande religionsbekännare hade man samvetsgrannt vidhållit denna uppgift så länge man befann sig på den borgerliga kommunens område. Men när det blef fråga om den kyrkliga församlingen, kastades äfven denna grundsats plötsligt å sido och blef jemnvigten emellan skyldigheter och rättigheter för främmande trosbekännare upphäfd, ty skattskyldighet till statskyrkan kunde de visserligen genom en lagtolkning i sådan syftning få sig ålagd, men från rättigheten att deltaga i afgifternas bestämmande och i kontrollen

öfver deras användande vore de i tydliga och bestämda ordalag uteslutne. Emellertid skulle det kunna sättas i fråga, huruvida de båda kyrkostämmoförordningarne, sådana de nu vore, verkligen behöfde leda till ett dylikt missförhållande. Motionären ville ej nu framlägga de skäl, som kunde tala för en motsatt tolkning, och sådant skulle dessutom, åtminstone hvad kyrkostämmoförordningen för Stockholm anginge, vara förspild möda, enär två särskilda fall förekommit, det ena år 1865, det andra år 1868, då Kongl. Maj:t funnit § 37, mom. 1, i nämnda förordning ovilkorligen leda derhän, att t. ex. mosaiska trosbekännare borde med statskyrkans egna medlemmar för sin inkomst och sin egendom deltaga i afgifter till dessa sistnämndes kyrkokassa, presterskap och kyrkobetjening. Vid sådant förhållande syntes erfarenheten redan tillräckligt hafva vitsordat behovet af en förändring utaf dithörande stadganden. Hvad kyrkostämmoförordningen för öfriga delar af riket åter beträffade, så hade motionären sig icke bekant, huru dess stadgande i § 35 blifvit tillämpadt, men då äfven detta lagrums uppställning onekligen kunde gifva anledning till tvekan i fråga om främmande religionsbekännares skyldighet att deltaga i statskyrkliga utgifter eller icke, syntes jemväl hithörande stadganden i Kongl. förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 böra omarbetas i den af motionären angifna syftning. Deremot ville motionären icke tillåta sig att framställa något bestämdt förslag i afseende derpå, huruvida den afsedda skattebefrielsen borde gälla både inkomst af kapital eller arbete och fast egendom eller endast den förstnämnda beskattningstiteln. För egen del vore motionären visserligen af den åsigt, att full rättvisa mot främmande trosbekännare blefve skipad endast om deras fasta egendom jemväl inbegreps i friheten från utskylder till svenska statskyrkan; men han vore ej i tillfälle bestrida, att en närmare granskning af de flera förhållanden, som på denna frågas bedömande måste inverka, möjligen kunde komma att ådagalägga några större praktiska svårigheter emot en dylik skattefrihetens utsträckning. Och då motionären ingalunda ville göra förslagets öde beroende på en eventuelt befunnen olämplighet i denna särskilda omständighet, inskränkte han sig till att alternativt framhålla önskvärdheten af den föreslagna befrielsens utsträckning jemväl till fast egendom, som af främmande religionsbekännare innehafves. Slutligen skulle motionären väl helst hafva önskat, att främmande religionsbekännares skattefrihet inom statskyrkans församlingar kunde utsträckas jemväl till folkskoleväsendet, så länge detta vore med statskyrkan på det närmaste förbundet och hvilade på eu helt och hållet konfessionel grundval. Men då motionären icke kunde neka, att folkskolan, äfven på detta sätt ordnad, måste jemväl för främmande religionsbekännare vara ur rent medborgerlig synpunkt af stor vigt och för

dem medföra åtminstone indirekta fördelar, hade motionären icke trott sig böra utsträcka sin hemställan till sådana på kyrkostämman beslutade afgifter, som afse folkskolans underhållande, och det så mycket mindre som han hade anledning antaga, att redan i nu gällande lagstiftning intet hinder för främmande religionsbekännare finnes att låta sina barn begagna folkskolans undervisning i alla andra ämnen än de religiösa. En följd af deras fortfarande skattskyldighet i detta hänseende blefve dock alltid, att dem måste tillerkännas rättighet att på kyrkostämman deltaga i afgörandet af derstädes förekommande folkskoleangelägenheter, naturligtvis med undantag af allt sådant som särskildt anginge religionsundervisningen.

Af dessa skäl har motionären hemställt, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täckes låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i nådiga förordningarne om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 Mars 1862 och om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 November 1863 jemte öfriga möjligen härmed i sammanhang stående lagar och förordningar, att främmande religionsbekännare äfvensom de, hvilka anmält sig till utträde ur svenska kyrkan och blifvit i annat, här i landet tillåtet religionssamfund upptagne, blifva för sina personer, sin inkomst af kapital eller arbete samt, om möjligt, jemväl för sin fasta egendom befriade från skyldighet att deltaga i underhåll af svenska statskyrkoförsamlingarnes presterskap och kyrkliga inrättningar, men, mot det att de erhålla rätt till deltagande i kyrkostämmans beslut om alla sådana folkskoleangelägenheter, hvilka icke särskildt angå religionsundervisningen, bibehållas vid skyldigheten att efter i lag stadgade grunder bidraga till folkskoleväsendets vidmakthållande och utveckling».

Detta förslag berör på det närmaste den stora frågan om förhållandet emellan kyrka och stat i vårt land, eller huruvida vi fortfarande skola hafva en statskyrka. Men så länge grundsatsen af en statskyrka erkännes, blir det för staten en ovillkorlig uppgift, att bereda henne erforderliga medel för sin existens såsom statsinstitution. I fråga om svenska kyrkan kan staten så mycket mindre undandraga sig detta, som presterskapet hos oss har sig ålagdt icke blott att utöfva sjelfva lärarekallet, men äfven att bestrida vissa statsborgerliga förrättningar. Presten är på samma gång en kyrkans och eu statens tjenare, det sednare icke minst derföre just att kyrkan erkännes såsom statskyrka.

När det ingår i statens grundsatser att upprätthålla denna kyrka, blir deraf en gifven följd, att egenskapen af svensk medborgare betingar skyldigheten att bidraga till fyllande af svenska kyrkans materiella behof, hvartill hörer i främsta rummet presterskapets aflöning. Med ännu mera

skäl gäller detta, då, på sätt redan är antydt, presterskapet har till embetsåliggande att tjena staten jemväl i borgerligt afseende, såsom att föra de s. k. ministerialböckerna, att derutur meddela statistiska uppgifter o. s. v. Härtill torde kunna läggas den omständighet att, enligt Kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 23 Oktober 1860, sådan trosbekännare ej anses oberättigad att embetsåtgärd af svenska kyrkans presterskap påkalla. Det hade visserligen icke varit emot god ordning stridande, om från början svenska kyrkans presterskap lika med andra statens tjenstemän fått af statsverket uppbära sin aflöning, sådan den genom allmän lag är vorden bestämd. Under en tid, då hvarje svensk undersåte måste tillhöra svenska kyrkan, var det dock utan vidare betydelse, antingen de för detta ändamål erforderliga bidrag af församlingarne erlades till statsverket eller direkt till presterskapet. Skulle nu också genom tillåtelse för främmande trosbekännare att inom riket stifta egna religionssamfund de till statskyrkans presterskap direkt utgående afgifter mindre åskädligt framstå såsom afgifter till staten, äro de dock i sjelfva verket fortfarande sådana, afsedda till vidmakthållande af en statsinstitution af stor omfattning och djup rot.

Afgifterna till svenska kyrkan och dess presterskap utgå, åtminstone på landet, till aldra största delen såsom ett realonus af fast egendom. Från skiljaktighet i trosbekännelse kan omöjligen härledas något rättmätigt anspråk å fastighetsegarens sida att vinna befrielse från detta onus. Då han åtkommit fastigheten behäftad med ett sådant onus, har han intet att beklaga sig öfver, om han får vidkännas detsamma. Men äfven ur en annan synpunkt vore det olämpligt att göra svenska kyrkans och presterskapets rättigheter i ifrågavarande hänseende beroende af fastighetsegarens religionsbekännelse. Fastigheten kan nemligen ofta, ja flera gånger under ett år, vexla egare, af hvilka den ene tillhör svenska kyrkan, den andre åter något främmande religionssamfund. Det kan ock inträffa att fastigheten samtidigt tillhör flera personer med olika religionsbekännelser. Svårigheterna att i sådana fall reda förhållandet, om motionärens förslag vunnne bifall, äro allt för mycket i ögonen fallande för att behöfva någon närmare utveckling. Dessutom bör ej lemnas oanmärkt, att det på en fastighet belöpande bidrag representerar icke blott egaren eller innehafvaren, utan oftast tillika en större eller mindre personal af tjenstefolk och arbetare, hvilka kunna tillhöra svenska kyrkan, under det att egaren eller innehafvaren bekänner sig till främmande lära; och enahanda anmärkning gäller i viss mån äfven sådana kyrkliga bidrag, hvilka grunda sig på andra beskattningsföremål. Det betänkliga deruti, att, så länge nu gällande lag om främmande religionsbekännare qvarstår oförändrad, befrielse från skyldig-

heten att lemna bidrag tilläfventyrs någon gång kunde utgöra en lockelse till uträdande ur svenska kyrkan, torde ej heller böra lemnas utan all uppmärksamhet.

De kyrkliga bidrag, hvilka icke utgå af fast egendom, äro i allmänhet jemförelsevis så obetydliga och föga betungande, att en lagförändring i föreslagna syftet blott i denna del knappt kunde anses vara af något synligt behof påkallad, äfven om den icke vore stridande mot ofvan utalade åsikter om bidragens egenskap af eller likställighet med en skatt, afsedd för ett statsbehof.

Då någon minskning i presterskapets lagbestämda löneförmåner icke blifvit ifrågasatt och ej heller utan rättskränkning kan genom lagstiftningen tillvägabringas att vinna tillämpning under nu varande löntagares tjenstetid, leder motionärens förslag nödvändigt till en fråga, som han dock lemnat obesvarad, den nemligen, på hvad sätt erforderlig fyllnad till afförning åt presterskapet skulle beredas i stället för de bidrag, som enligt förslaget komme att upphöra. Denna fyllnad skulle förmodligen lemnas aningen af statsverket eller genom ökade bidrag af svenska kyrkans qvarstående medlemmar. I förra fallet inträffade dock samma olägenhet, som motionären velat afhjelpa, eller att äfven främmande trosbekännare komme att i sin mån bidraga. I det sednare åter kunde bördan blifva allt för tryckande, t. ex. om fråga blefve att sålunda fylla hvad som belöpte sig på en inom en mindre kyrkoförsamling belägen betydlig fastighet, hvars egare anslutit sig till något främmande religionssamfund.

Hvad särskildt angår motionärens förslag i hvad det åsyftar rättighet för främmande trosbekännare att deltaga i kyrkostämmas beslut om alla sådana folkskoleangelägenheter, hvilka icke särskildt angå religionsundervisningen, emot det att de skulle bibehållas vid skyldigheten att bidraga till folkskoleväsendets vidmakthållande och utveckling, så torde endast behöfva påpekas det principvidriga i en lagbestämmelse, som åt dylika trosbekännare inrymde rättighet att gemensamt med svenska kyrkans bekännare besluta i angelägenheter, hvilka af lagen hänföras inom det kyrkliga området. Med införandet af en genom lagstiftningen ordnad folkundervisning blef denna redan från början ställd på kyrklig grund, och detta med rätta, emedan religionsundervisningen, själfva kärnan i den allmänt medborgerliga bildningen, måste ingå såsom ett hufvudsakligt moment i folkskolans uppgift att bibringa det uppväxande slägtet de första grunderna för en sådan bildning. Kyrkostämman måste derföre vid ordnandet af folkskolans angelägenheter alltid fästa behörigt afseende å religionsundervisningen. Ett beslut, fastän det icke särskildt angår religionsundervisningen, kan dock vara af beskaffenhet att i högsta grad menligt inverka på den-

samma. Den begränsning, som motionären gjort i afsigt att skydda denna undervisning för olämpligt inflytande af främmande trosbekännare, är följaktligen icke betryggande. Religionsfrihetens grundsatser fordra dock, att hvarje tillåten kyrkoförsamling bör skyddas i sin rätt att, utan ingrepp af olika tänkande, inom sig ostördt få verka för uppnående af sina ändamål.

På grund af hvad anfördt blifvit får Utskottet vördsamt hemställa, att Herr Walldéns omförmälda förslag ej måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 Mars 1872.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr *Carlén*: »Motionärens yrkande om befrielse för främmande religionsbekännare från afgifter till vår svenska kyrka synes mig hvila, principiellt taget, på riktiga grunder: det kan nemligen ej vara billigt att tvinga någon att bidraga till uppehållandet af en kyrka, den han ej tillhör, och det måste kännas förödmjukande för denna kyrka att mottaga dylika tvungna bidrag. Men så länge kyrkan är en *statskyrka*, torde man nödgas tåla obilligheten och förödmjukelsen, hvilka dessutom betydligt minskas, då man besinner att statskyrkan genom sina tjenare fullgör åtskilliga rent borgerliga funktioner, till gagn för hela samhället och således äfven för andra kyrkors bekännare. Kunde detta gemensamma gagn i penningar uppskattas och således omkostnaderna för själavårdens utöfvande särskildt bestämmas, så vore det visserligen i sin ordning att befria främmande religionsbekännare från de senare; men då detta ej lärers låta sig göra, nödgas äfven jag afstyrka bifall till motionen, i hvad den afser en dylik befrielse.

Deremot

Deremot finnes, så vidt jag förstår, icke det ringaste hinder att — i fråga om den af motionären yrkade rättighet för främmande religionsbekännare att deltaga i beslut om alla sådana folkskoleangelägenheter, som ej angå religionsundervisningen — låta billigheten tala, i all synnerhet som denna billighet understödes ej mindre af rättvisan, som kräfver jemvigt emellan skyldigheter och rättigheter, än äfven af statsklokheten, som bjuder att i verldsliga angelägenheter behandla alla medborgare lika, utan afseende å deras trosbekännelse.

För min del har jag derföre ansett, att Riksdagen borde besluta af-låtande af en sådan underdånig skrifvelse rörande främmande religionsbekännares rätt att deltaga i kyrkostämmas beslut om de folkskoleangelägenheter, hvilka icke angå religionsundervisningen, som motionären föreslagit.»

af Herr *Ribbing*, som instämt med Herr Carlén;

af Herr *Mankell*: »Då jag för min del ej kunnat biträda Utskottets beslut i denna punkt, får jag mot detsamma anmäla min reservation.

Utskottets afstyrkande utlåtande i afseende på den delen af Herr Walldéns motion, som afser upphörandet af skyldigheten för främmande religionsbekännare äfvensom för dem, hvilka anmält sig till utträde ur svenska kyrkan och blifvit i annat här i landet tillåtet religionssamfund upptagne, att bidraga till aflöning af statskyrkans presterskap och till upprätthållande af dess kyrkliga inrättningar, grundar sig hufvudsakligen på det skälet, att nämnde religionsbekännare äfven äro *statsborgare*, hvilka i denna sin egenskap böra bidraga till aflöning af ett presterskap, som, jemte lärarekallet, äfven bestrider vissa *statsborgerliga* förrättningar; och så länge statskyrkan sålunda äfven är en *statsinstitution*, så böra alla statsborgare bidraga till dess upprätthållande.

Inkonsekvensen af denna bevisning torde dock vid första påseendet vara i ögonen fallande. Till en början borde på grund deraf främmande religionsbekännares o. s. v. nyssnämnde skyldighet åtminstone blott sträcka sig till aflöningen af presterskapet, men *ej* till underhållet af kyrka m. fl. materiella föremål, som höra till upprätthållandet af statskyrkans yttre kult. Vidare borde bidraget till presterskapets underhåll egentligen blott utgå för den del af dess verksamhet, som afser nyssnämnda statsborgerliga göromål, men *ej* för den religiösa. Men att på grund af den olämpliga befattning med verldsliga bestyr, som tyvärr blifvit åt statskyrkans presterskap uppdragen, äfven tvinga främmande religionsbekännare att bidraga till bekostandet af dess religiösa verksamhet, hvilken dock alltid måste blifva hufvudsaken, synes mig i hög grad orättvist.

I sammanhang dermed ber jag att få fästa uppmärksamheten vid den orättvisa, som blifvit eller kan blifva främmande religionsbekännare tillfogad genom de s. k. konventionernas upprättande. Dessförinnan voro de befriade från alla afgifter till sådana religiösa förrättningar, hvilka de ej sjelfve af statskyrkans presterskap påkallade. Men enligt konventionerna, i hvilka värdet af dylika förrättningar äro inberäknade, komma de i alla händelser att deltaga i dessa afgifter.

Fastän Utskottet ej bestämdt uttalat sig till förmån för statskyrkans bibehållande, utan blott ansett den ifrågasatta åtgärden olämplig, *så länge* den förefinnes, vill det dock synas, som om Utskottet genom sitt afstyrkande af motionen ansett statskyrkans tillvaro såsom nyttig och gagnelig för samhället. Är detta förhållandet, så vill jag begagna tillfället att protestera mot en dylik åsigt. Sannt är visserligen, att likheten i religion måste anses såsom en stor välgärning för ett folk och såsom ett möjligt nationellt sammanbindningsmedel. Men den är för statens ändamål ingalunda nödvändig, såsom exemplet af många främmande länder utvisar. Och att den aldrig helt och hållet kan genomföras, då alla människor efter deras olika bildningsgrad hafva olika religiösa åsikter, bekräftas genom erfarenheten.

Att deremot vilja införa eller bibehålla den religiösa enheten genom det tryck, som ovilkorligen måste medfölja tillvaron af en med mångfaldiga företrädesrättigheter och tvångsmedel utrustad statskyrka, måste alltid verka särdeles skadligt på det religiösa lifvet inom samhället, emedan deraf födes dels hyckleri, dels likgiltighet och dels pietism af den farligaste beskaffenhet. Lyckligtvis hafva vi redan befriat oss från flera af de band, hvilka man i fordna tider ansåg nödvändiga för qvarhållande inom statskyrkan af olika tänkande. Främmande religionsbekännare kunna numera utnämnas till de flesta embeten samt deltaga i alla politiska och kommunala värf, som ej röra statskyrkans eller folkskolans angelägenheter. Men ännu qvarstår — oberäknadt ansvaret för utgifvande af icke renläriga skrifter och svårigheterna vid nya religionssamfunds bildande jemte vissa tvångsmål i afseende på giftermål och barnauppfostran — skyldigheten för främmande religionsbekännare o. s. v., att, jemte sina egna, äfven underhålla statens religiösa inrättningar, såsom statskyrkans sista, stora och mäktiga bålverk mot religionsfriheten. Enhvar, som känner menniskonaturen, vet att detta medel verkar kraftigare än något annat. Och såsom förevändning för dess användande anför man den i alla händelser underordnade omständigheten, att presterna äfven hafva världsliga bestyr, hvilka dock lätteligen kunde anförtros åt andra myndigheter.

Men så länge statskyrkan för sitt upprätthållande begagnar sig af dylika medel, kan den aldrig rentvå sig från beskyllningen, att mindre fästa afseende vid utvecklingen af sann gudsfruktan inom samhället, än vid bibehållandet af världsliga fördelar, samt måste ovilkorligen utsätta sig för misstanken, att anse sin egen lärobyggnad så svag, att den blott medelst yttre tvång kan försvaras.

Jag tror därför att det måste ligga i statskyrkans eget intresse att befria sig från dessa beskyllningar och misstankar, som blott kunna försvaga dess anseende, genom att medgifva afskaffandet af de tvångsmedel, som ännu kunna hindra olika tänkande att utträda ur dess sköte. Och om statsmagterna för sin del medverka till samma ändamåls vinnande samt, fastän representerande pluralitetens religiösa tro, visa fördragsamhet mot en minoritet med annan religiös öfvertygelse, kunna derigenom blott väl-signelserika följder för den sanna gudsfruktan, hvilken framför allt fordrar frihet i lära och bekännelse, uppkomma.

På dessa grunder anser jag mig ur principiell synpunkt till alla delar böra gilla syftet af Herr Walldéns motion. Deremot hafva tvifvelsmål hos mig uppstått, huruvida den föreslagna befrielsen för främmande religionsbekännare och medlemmar af i landet tillåtna religionssamfund från erläggande af afgifter till statskyrkans underhåll nu genast i hela dess omfattning skulle kunna genomföras, särdeles hvad beträffar sådana afgifter som utgå från innehafvande fastigheter — ett tvifvelsmål som motionären själf synes hafva delat. De förvecklingar, som genom befrielsen äfven af fastigheter skulle uppstå, hafva delvis af Utskottet blifvit skildrade. Och äfven för mig vill det synas, som om en dylik åtgärd, vid vårt skatteväsendes nuvarande beskaffenhet, skulle möta stora hinder. Den föreslagna befrielsen torde därför i början blott böra sträcka sig till sådana afgifter, som beräknas efter person samt efter inkomst af kapital eller arbete.

Ej heller vill jag neka, att det sålunda för olika tänkande lättade utträdet ur statskyrkan af en eller annan skulle kunna missbrukas att undandraga sig alla afgifter för religiösa ändamål, fastän sådant torde komma att höra till undantagen, då tillfredsställandet af de religiösa behofven för flertalet utgör en inre nödvändighet, som manar till de största yttre uppoffringar. Men för att förekomma sådana missbruk torde vara tillräckligt att stadga, det den, som vill blifva befriad från afgifter till statskyrkan efter person eller inkomst, bevisligen skall styrka sig erlægga dylika afgifter till upprätthållande af det religionssamfund, han tillhör.

Hvad beträffar den del af motionärens förslag, som afser rättigheten för främmande religionsbekännare o. s. v. att deltaga i kyrkostämmas beslut om sådana folkskoleangelägenheter, som icke särskildt angå religionsunder-

visningen, synes mig denna fordran, då de deltaga i kostnaderna för folkskolans upprätthållande, så billig, om rättigheter och skyldigheter skola stå i ett rättvist förhållande till hvarandra, att jag helt och hållet måste instämma med motionären.

På ofvan anförda skäl får jag således för min del, med den inskränkning och det vilkor som förut blifvit antydda, tillstyrka bifall till motionen.»

Herr Grefve *Wachtmeister* har begärt få antecknadt, att han i motionens handläggning inom Utskottet icke deltagit.
